

Värskedar - Handel och Silverhuggning.

Marknads orten kunde vara de flesta kända värskedmakarens hemtrakt. Såväl här som på andra ställen värdes allt tyg i hemmen ifrån den finaste trätt till det onära grova manskyget som kallades vörken. Följaktligen måste man varit försedd med olika sorters värskedar, vilket var mycket lätt att skaffa, särskilt i denna bygd där man i nästan varje stuga tillverkade värskedar. Men om det värdes mycket i de främre hemmen blev det givetvis ett väldigt överskott varför det gällde att bjuda ut sina alster på andra håll.

Men försäljaren av värskedar fröjdes och förtjuades i dessa bygder. Tidig arbetsförhållande som det var i mitten av 1800-talet måste flera av ortens pojkar utbildas till värskedhandlande, inte endast i Sverige (Västergötland var det

Landskap som de flesta värskedar såldes utan
även i andra land såsom Norge, Finland
och Ryssland besöktes. De pyken var fjorton år
ansågs han mogen till sällskap med med några
äldre, göra en resa utom lands. En sådan resa var
ingalunda begärlig varken för de äldre eller yngre,
helst som de företogs öfverförligt och arsdäcken
skulle tillryggeläggas till fots. Norge värskedhand-
lande hade sitt distrikt, som de viligen besökte
och min farf Johannes Svensson handlade
huvudsakligen i Finland, vilket land han besökte
frekvent vintrens. Från dessa resor hade han givetvis
mycket att berätta och blev ju till sist lika bünd
som i hemsocknen. I Finland var det aldrig
svårt att få nattkvartal. Det berättas att folket
var gemytliga och försiga särskilt när de
kunne bliu bekanta och språksvårigheterna
voro undanröjda. Som exempel att detta var

ett problem berättade för, då han första gången skulle klara sig på egen hand. Det gällde att fråga efter nattlogi. Glosan hade han lärt alldeles rätt, och kom in i gården och framförde ärendet, men som det var omöjligt för honom att förstå vad de svarade blev han nervös och bestkymmen, ike minst för att värdinnan började att skrika högt och trodde att han var död. Många liknande exempel berättade han från sina resor i Finland.

3 allt blev emellertid bättre efter hand och dessa smålandspekare hade en strykt utgång i landet. Liksom det i alla yrke är, att den ene gör sitt arbete bättre den andre sämre, så var fribollen det även då det gällde viostedmakeri. I regel var handlanden också utbildad i yrket varför hans rannar öga snart såg, om skeden var sådana att den gick att sälja. Härigenom spred sig ju det

goda ryktet och det var lättare att nästa år
komma igen på samma ställe.

Då det gällde tillverkning av vävskedar var det i
 stort sett torpare och backstugosettare som utförde
 arbetet och då det i dessa bygder var övervägande
 sådant folk, blev det ju som förut nämnts i när-
 kan varje stuga man försökte sig med tillverk-
 ning av vävskedar. Tödringarna voro naturligtvis
 små då vi tänkte oss att en familj om sex eller
 åtta personer skulle klara sig med en inkomst
 av 1 kr 60 öre pr dag. Och detta var det mesta, som
 kunde ästadkommas. Om hufvudern var riktigt
 frägen kunde han binda två 10-12 skindar
 skedar om dagen, eller rättare sagt dygnet, ty en
 stor del av natten togs till hjälp. De hade ända
 alla familjemedlemmarna som voro över sex år
 fått hjälpa till. I de flesta fall var denna hundering
 huvudsyssla, men det fanns också de som hade

den till byggsala, bredvid det lilla jordbruket.

Mer lång tid denna hantering fortgick i dessa bygder är svårt att säga direkt, men det påstås att den började i början av 1800-talet och fortgick till tiden omkring sekelskiftet. Givetvis upphörde man inte med tillverkningen överallt, vid samma tid, utan på sådana ställen som var uteslutande gummat folk, där höll man på ända till första världskriget 1914. Vassen, som kom från Spanien, kunde inte längre anskaffas och artens dåvarande enda och sista handlande Gustav Jonasson som handlade Lestland och Byasland kunde inte vidare göra sina resor till dessa land.

Mer själva tillverkningen av väskedars tillgick krädes sig väl knappast beskrivas på nöjaktigt sätt, utan borde helst framställas med bilder av någon sakkuining. Vi vet emellertid att de fyra långtgående stängerna kallades asar, och skulle

vara utskott varken fureträ. Det gällde att
dessas voro väl spintade och pressade innan de
furstbevredes i bindstolen. Sedan ändträet som
också skulle vara av fureträ, var fast bundit.
Började den egentliga bindningen. Detta gick så
till att man höll om skeden med vänster hand
och med höger hand plockades rören in ett
i ränder och för varje rör pastades beckträden
an. Till finare skedar begagnades utslutande
vassrör, då däremot grövre skedar (mottskedar,
ofta kunnas av björkträ. Innan dessa rör
voro användbara hade de genomgått en om-
ständig procedur. Först sågades wassen i unge-
fär 15 cm långa bitar. Sedan dessa noggrant
barkat vid spisen blöddes de i 1 or 2 mm tjocka
rör. Dessa skulle nu hyvelas kunna och fäncas och
här gällde det att följaren kunde klara sin upp-
gift. I de flesta fall var det husfrun eller barnen,

i huset som skulle utföra denna syssla.
Man sett på en förändamålet konstruerad pall,
(täljstavel) här fördes röret med en tång/täljtång,
fram och upp genom byveln tills det blev löst och
fint och kunde överlämnas till bindaren.

Tråden (skeagår) framställdes också i hemmen till tiden
omkring 60-70 talet och var då lin, vilket senare
utbyttes med det mera lättåtkomliga bomulls garnet
som då kunde köpas i affärerna.

Först skulle garnet trinnas, till olika grovlekar beroende
på vad slags skedar, som skulle bindas. Västa
skudie som tråden skulle genomgå var beräkningen.
Beräk. denna nödvändiga var vid vävsked tillverkning
framställdes i Hallaryd och Gätaryd och var en produkt
som erhölls, så man i dessa trakter under lång tid
brände fjärran. I stycken om 5-6 kg emballerad
i grumbark (beckskruar) tillhandahålls varan av
bygdens handlande.

En gryta, avsedd endast för detta ändamål, sattes på fyren i köket och här upphettades becket innda till kokpunkten. Vi skulle tråden från garnvinden passera genom denna massa och vara upp på becketullen och därifrån uppnystas i veymen som det kallades. Genom denna behandling var nu tråden både stark och elastisk, förutsatt att temperaturen i skogen var ganska hög.

Blund de verktyg som förekomma i samband med bindningen märktes följande och kulan. Den förstnämnda var en tråbil som bindaren födde framåt, allteftersom bindningen följde och visig att hålla isarna parallella. Kulan som var av garn hade troligtvis samma uppgift att fylla.

Värskeden var ingalunda födiej när den togs ur bindstolen. Vi skulle den först jämnas och här till användes en särskild kniv som kallades slättekniv. Detta verktyg med upprätt köjt skaft, hade

ursprungligen varit en le som man bearbetat för ändamålet. Med denna lilla kniv (bladet var ungefär 3-4 cm) jämnades nu skeden mycket omsorgsfullt, för att sedan mellanläggas. En partill hade man en liten bemjord kniv, som kallades mellanlägare.

Van ålaskod endast att klippa skeden och här till användes ett särskilt papper, som köptes i Oskult och var till färger blått eller grönt.

I många fall sålde tillverkaren sina värskedar direkt till handlanden, som i sin tur reste omkring och sålde dem, men det förekom också en tid omkring 60-70 talet då en lanthandlande Paul Josefsson tillhandahöll material och dog om ett färdiga skedar samt betelning för varor och livsmedel. Denne handlande som i dagligt tal kallades Paul i Gällreboke var en förmögen man och hade möjlighet att lägga upp stora lagars,

för att sedan sälja till de kringresande
handlarna.

Som det förut nämnts var det många i
denna bygd som sysslade med denna
tillverkning och blir det frågan om att redo
göra för deras namn får ju tanken i första
han till min farfar Sven Nilsson i Hagstret
som var både tillverkare och Finlandshandlande.
Johannes Persson i Hagstret och dets Johannes
Svensson voro endast tillverkare. Johannes Eriksson
och Sven Torkelsson voro förutom tillverkare
även handlande, men hade sitt distrikt inom
Sverige. Min morfar Nils Peter Petersson var endast
handlande dels i Sverige och dels i Finland.

Samtliga dessa voro från denna bygd och tillhörde
den generation som voro födda 1820-30 tallet.
Västra generation gick också i fädernas spår då det
gällde att kombinera dessa båda yrken.